

Két választás

Magyarországon

Ez idő szerint két vidéki színháznál vannak közvetlen bonyodalmak a vezetés körül. Kecskeméten lejárt az igazgató mandátuma, de a kiírt pályázat eredménytelensége további, egyelőre kusza és ellentmondásos fejleményekbe torkollott; Szegeden viszont országos visszhangú, szabályszerű botrány tört ki - s húzódik immár harmadik hónapja - a prózai társulat vezetői állása körül.

Összeállításunk első részében a kecskeméti helyzet pillanatnyi állását igyekeztünk felderíteni, a második részben pedig a szokatlanul bőséges sajtó-, illetve televíziós anyagból tallózva rekonstruáltuk egy színházi botrány anatómiáját.

Kecskeméti körtánc

A kecskeméti Katona József Színház igazgatói székére a Bács-Kiskun Megyei Tanács Művelődési Osztálya írt ki pályázatot. A zsüri 1989. december 5-én hozta meg döntését, melynek lényege a következő:

Első helyen megállapította, hogy a pályázat eredménytelen.

Második helyen két pályaművet ajánlott továbbgondolásra érdemesként a tanács illetékeseinek figyelmébe: Csizmadia Tibor-Salamon Suba László-Gaál Erzsébet pályázatát, valamint Komáromi Attila Sík Ferenc ajánlásával megerősített pályázatát. Az előbbi esetében az igazgató személyének megjelölését, az utóbbiiban Sík Ferenc főállásban történő alkalmazását tartotta fontosnak.

A megyei tanács illetékesei ezután Sík Ferencel kezdtek tárgyalásokat a mű-

vész-igazgatói poszt betöltéséről (ebben a felállásban Komáromi Attila menedzser-igazgatói funkciót kapott volna). Sík Ferenc 1989. december 29-i válasza szerint nem kívánja elhagyni a Nemzeti Színházat, ahol jelenleg a munkakönyve van. Március 1-től szerződéssel szívesen állna a kecskeméti színház rendelkezésére a következő évad előkészítésében, de a vezető személyének végleges eldöntését csak 1990. augusztus 1-jével látná jónak.

Ebben a helyzetben került sor arra, hogy a kecskeméti színházat a megyei tanácstól a városi tanács felügyelete alá helyezték. A megyei tanács „elbocsátó szép üzenetében” gondosan vázolta a helyzetet, s azt tanácsolta az új felügyeleti szervnek, hogy tárgyaljon tovább Sík Ferencel, Komáromi Attilával és Csizmadia Tiborral.

A városi tanács művelődési osztályának vezetője, Hegedűs Deme Pál kérésünkre 1990. január 16-án elmondta, hogy úgy látszik, Sík Ferencel (aki közben vendégrendezésre külföldre utazott) nem sikerült megállapodni. Csizmadia Tibort próbálják elérni, de még nem sikerült beszélniük vele.

1990. január 18-án Szolnokról tudomásunkra jutott, hogy Komáromi Attila és Balogh Tibor mint a kecskeméti színház vezetői szerződötetési látogatást tettek a „szomszéd várban”.

1990. január 19-én Taracközi Katalin, a városi tanács művelődési osztályának munkatársa meglepve fogadja az információt, s közli, hogy tudomása szerint Komáromi Attila nem igazgatója a kecskeméti színháznak. Csizmadia Tiborról pedig csak annyit tud, hogy főnökei bizonyára tárgyalni fognak majd vele.

Ekkor hívtuk fel telefonon Csizmadia Tibort (nekünk elsőre sikerült megtalálni!). - Eddig hivatalosan senki nem keresett meg bennünket. Én viszont személyesen beszéltem a megyei tanács illetékésével, aki közölte: majd tárgyalnak velem, s megkérdezte, hogy szövetségre lépnek-e Sík Ferencel. Én azt válaszoltam, hogy szívesen beszélgetek erről Sík Ferencel, ha konkrét elképzeléseivel megkeres. Szükségesnek tartom viszont megjegyezni, hogy a pályázatot egy hármas kollektíva adta be, ezért most is úgy gondolom, hogy érdemben hármunkkal kellene tárgyalni. Annál is inkább, mivel a pályázatban valóban nem jelöltünk meg igazgatót - és ennek oka volt, illetve van. Emellett

számos variációt soroltunk fel, amelyekről mind beszélni kellene. Amióta a színház a városi tanácshoz került, senki nem kérészt meg sem engem, sem a többieket. Magamban lassan lezárom ezt az ügyet, hiszen a kecskeméti színház igazgatóját január 1-jén kellett volna kinevezni.

Tasnádi Márton, a békéscsabai színház főrendezője is a pályázók, majd a jelöltek között volt:

- Pályázatommal kapcsolatban a zsüri szakmai jellegű kifogást nem támasztott, de azt hitte, hogy békéscsabai szerződésből még egy év hátravan. Én is csak utólag tudtam meg, hogy annak idején bianco szerződést írtam alá, és az aláírásom fölé két évet írtak három helyett. A döntést követően egyszer a megyei, egyszer pedig a városi tanács illetékésével beszéltem; konkrét választ nem kaptam, csak biztató készsőtításokat. Később telefonon közölték velem, hogy a helyzet Sík Ferencék javára eldőlt (még később kiderült, hogy ez nem igaz), majd kaptam egy hivatalosnak látszó levelet, melyben mindössze annyi állt, hogy a szakmai zsüri nem döntött. Január 19-én pedig Békéscsabán járt Radó Vilmos - aki annak idején a zsüri tagja volt -, és megnézte az egyik előadásomat. Itt tartunk. Annyit tennék ehhez hozzá, hogy a kiírást művész-igazgató kinevezésére szölt, s meggyőződése: egy egytagozatú, kis-méretű színházban egyetlen vezetőre van szükség.

A kecskeméti városi tanács illetékesei körében még január 22-én is teljes a tanácstalanság. A művelődési osztály vezetője továbbra is szabadságon van; a kulturális ügyekkel foglalkozó elnökhelyettes üzeneteink elérik ugyan, de „megtalálhatatlan”; a művelődési osztály munkatársa viszont készséges és segítőkész, de nem tudja, mi van, illetve lesz a színházzal. A szóbeszéd szerint Komáromi Attilának vannak a legjobb esélyei.

Utóirat. A városi tanács illetékesei február 8-án újabb egy évre meghosszabbították Lendvai Ferenc igazgatói megbízását. Fél év múlva azonban ismét pályázatot kívánnak kiírni a kecskeméti színház vezetői állására.

Szegedi krónika

(Ruszt József nyilatkozata) Nem az igazgatás vonz, attól csak gyomorfekélyt kapok. Azért akarom irányítani a színházat, mert képesnek érzem rá magamat, s azért, mert ha a jelenlegi vezetők maradnak, a színház percekben belül összeomlik. Ugyanis alkalmatlanok.

Sulyok Erzsébet: *Ruszt robbant?!*
Délmagyarország, 1989. november 4.

A rendkívüli társulati ülésen Nagy László igazgató azt mondta: Ruszt József jogilag nem is tagja a társulatnak. Pillanatnyilag egy december 31-ig szóló megállapodás alapján - művészeti tanácsadó. A főrendezői státust korábban felajánlották neki, de nem vállalta el, viszont alkalmatlannak minősítette azt az igazgatót, aki feltétel nélkül szolgálta és kiszolgáltta őt.

Ezután Szervét Tibor színművész felolvasta Ruszt Józsefnek a társulathoz szóló Vállalom... című levelét, majd a prózai társulat jelenlévő, körülbelül harminc tagja közül huszonvalahányan fölálltak és kimentek.

Fölszólalt Gregor József, és kijelentette, hogy ennek a színháznak most Kós Károlyokra és nem Matuska Szilveszterekre van szüksége.

Müller Józsefné, a városi tanács ügyvezető elnökhelyettese leszögezte: a tanács nem fog kívülről döntéseket hozni, a társulat maga vegye kezébe sorsának irányítását. Bejelentette: a fenntartó tanács a főrendezői státust pályázat útján kívánja betölteni.

Dráma a színházban
Délmagyarország, november 9.

(Mátyás T. István, „az ország színházait járó ember” leveléből) Tarthatatlan, hogy évek óta sem szegedi előadás, sem a szegedi színház még véletlenül sincs a szakma és a kritika által díjazottak sorában! Ruszt *Mohácsa* és *Learje* az első két nagyszínházi előadás, amelyet már színháznak lehet nevezni.

S. E.: *Szeged színházért kiált ...*
Délmagyarország, november 10.

Úgy érzem, depressziós és identitászavarom már a praktikus rendezői munkámat is zavarja. Így tehát nincs más választásom, mint hogy megírom Önnek ezt a levelet, s méltányoló elbírálásában bízva azt remélem, hogy a „korkedvezményes nyugdíj” megoldja majd jogi, morális és egzisztenciális státusomat. (1989. szeptember 18.)

Ruszt József levele
Glatz Ferenc miniszterhez
Csongrád Megyei Hírlap, november 16.

A prózai társulat tegnapi ülésén két kérdésben rendelt el szavazást. Először is: szükséges-e pályázat kiírása a főrendezői státus betöltésére? A társulat úgy ítélte, hogy nem. A pályázat meghirdetését azért s szükségtelennak tartja, mert ragaszkodik jelenlegi művészeti vezetőjéhez, Ruszt Józsefhez. Ragaszkodását erősítette meg azzal, hogy - őt tartózkodással -- bizalmat szavazott a művészeti vezetőnek, és felkérte a főrendezői poszt betöltésére. Ruszt József a felkérést elfogadta.

Török Erzsébet: *Bizalom Rusztnak*
Csongrád Megyei Hírlap, november 17.

„Tisztelt Elnökasszony!
Átérezve nehéz felelősségemet a Szegedi Nemzeti Színház egésze és annak prózai társulata iránt, és elfogadván a társulat magam: 1990. augusztus elsejétől vállalom a színház főrendezői feladatát, ha e feladattal a végrehajtó bizottság engem megtisztel.”

Polner Zoltán: *Ruszt-bühne*
Csongrád Megyei Hírlap, december 7.

Tegnap a vb patthelyzetbe került: ha eláll korábbi szándékától, s kinevezi Ruszt Józsefet főrendezőnek, akkor az opera tagozat vezetője, Gregor József válik meg a színháztól; ha viszont meghirdeti a pályázatot, azt Ruszt tartja méltánytalannak, s ő távozik- a színészekkel együtt.

Sulyok Erzsébet: *Körmagyar*
Délmagyarország, december 8.

„Mi, a prózai társulat alulírott tagjai, kérjük szerződésünk felbontását azonnali hatállyal abban az esetben, ha a tanács vb 1989. december 11-i ülésén nem erősíti meg a prózai szekció ez év november 16-i egyértelmű és egyhangú szakmai döntését a főrendező személyét illetően.”

(huszonhárom aláírás)
A társulathoz a döntés joga?

Délmagyarország, december 9.
(MTI) Pályázatot hirdet a szegedi tanács a következő évadra a Szegedi Nemzeti Színház főrendezői állására -- határozta el a vb soron kívüli ülésén. A testület megállapítása szerint a színház vezetőségét felelősség terheli a kialakult helyzetért.

Ki legyen a főrendező?
Magyar Nemzet, december 12.

„Kedves Kollégák!
Mi, a Szegedi Nemzeti Színház volt tagjai drámai helyzetben, sorsválasztó pillanatban fordulunk hozzátok... Felháborító, sőt bűnös dolog történt... Szakavatlan emberek semmibe vették az ügyben teljes illetékességgel bíró, hiánytalan szakmai közösség, a színésztársulat ellenszavazat nélküli döntését... Állásfoglalásokat várjuk! ... Hittel és szeretettel!”

a szegedi huszonöt
(Bogácsi : *Minden magyarszínházi*
társulathoz
Magyar Nemzet, december 14.

Tegnap estig tartó társulati ülés volt a Kisszínházban. Nagy László azt mondta, elismeri, hogy egy hibája van: „Szegedre hoztam Rusztot. Ez a mostani szánalmas, alantas játék Ruszt legzajosabb rendezése. Ezért munkakapcsolatomat megszakítom vele, további munkájára nem tartok igényt.” A nézőtér felzúgott a taps.

Sulyok Erzsébet: *Rekviem egy színházért*
Délmagyarország, december 16.

A társulati ülés résztvevői kinyilvánították: dolgozni, játszani akarnak, s nem engedik, hogy a politikai csatározások beférkőzzenek a színházba. Támogatásukról biztosították az igazgató rövid és hosszú távra szóló elképzeléseit, pótolják a Ruszt-csoport felmondása miatt decemberben elmaradt előadásokat. Gregor Józsefnek az a javaslata is helyeslésre talált, hogy adjanak lehetőséget az eltávozott színészek visszatérésére. De az egyik színész kívánságára ezt kiegészítették azal a kikötéssel, hogy a visszatérők a történelemért kérjenek bocsánatot a közönségtől.

Kérjenek bocsánatot
Magyar Nemzet, december 16.

Otromba, személyeskedéssel agyonfűszerezett társulati ülést tartott tegnap a Szegedi Nemzeti Színház, amelyen elsősorban a sajtót, benne lapunkat is, súlyosan inszINUÁLTÁK. A magunk részéről nem látjuk értelmét annak, hogy e magatehetetlenül vergődő művészeti-kulturális irányítási mechanizmussal bármiféle kontaktusban maradjunk. A szegedi színház produkcióiról, törekvéseiről semminemű további információkkal nem szolgálunk. Legalábbis amíg a helyzet alapvetően nem változik. Olvasóink szíves türelmét kérjük.

Színházcsőd
Csongrád Megyei Hírlap, december 16.

NAGY LÁSZLÓ: Olyan kérdések fogalmazódtak meg, amelyek nem valók a rádióba.

NEUMAN GÁBOR: Mármost hogy?

N. L.: Öreg vagyok, beteg vagyok, buzeráns vagyok, szavazzatok rám.

N. G.: Erre rá szavaztak?

N. L.: Erre a társulat Ruszt Józsefre szavazott.

KALOCSAI MIKLÓS: Egy háromszáznál is több tagú színházból negyven ember, a prózai színészek élete fölött miért döntsön az opera, a kórus, a zenekar, amely nyilvánvalóan ellenünk van manipulálva?

N. G.: Végül is megszavazták, hogy Ruszt József legyen a főrendező, vagy nem szavazták meg?

MÜLLER JÓZSEFNÉ: Ilyen kategorikusan nem lehet feltenni a kérdést.

N. G.: De sokan és jogosan azt mondják, hogy be lettünk csapva. Mert ott azt kérdezték tőlünk, hogy ki legyen a főrendező, s mi feltettük a kezünket, hogy Ruszt. Most pedig kiírnak egy pályázatot. Ez abnormális helyzet.

M. J.: Miért lenne ez abnormális, nem értem.

N. G.: Mert akkor nem kell szavaztatni. Akkor azt kell mondani, hogy kérem szépen, a tanács majd eldönti.

RUSZTIkus műbálhé Szegeden
168 óra, december 19.

December 12-én, az esti órákban az állás nélkül maradt társulat a Független Színház megalapítása mellett döntött. Itt maradnak, játszanak mindenütt, ahol erre lehetőséget kapnak, természetesen mindenféle anyagi ellenszolgáltatás nélkül. Ugyanakkor megszületett a város felsőoktatási intézményeinek protestáló nyilatkozata is. Müller Józsefnének címezve: „A döntés az Öné, Önöké, de felhívjuk a figyelmét arra, hogy a Szegedi Nemzeti Színházba nemcsak Önök, hanem Szeged város és a dél-alföldi régió polgárai is járnak!”

December 13-án a gazdátlaná vált társulat és Ruszt József rendező felajánlotta, hogy december 31-ig minden előadást megtartanak - tiszteletdíj nélkül, de felmondásukat továbbra is fenntartva. A vezetés válasza nemleges volt.

A szegedi Deák Ferenc Gimnázium igazgatósága az állástalan színészeknek termet és színpadot biztosított, hogy Szophoklész *Antigonéját* hatszáz tanuló előtt bemutassák.

Egyébként Barta Mária, a kiváló színésznő kedden délután kiküldött munkakönyvével együtt elköltözött Szegedről. Isten vele, Mária! A kőszívű ember fiai siratják Baradlayné!

Polner Zoltán: *Az irodalomtanítás időszzerű kérdései*
Csongrád Megyei Hírlap, december 21.

A szegedi tanács végrehajtó bizottsági ülésén Tóth Csaba vb-tag Nagy László leváltását javasolta, s ezt azzal indokolta, hogy a színház vezetése nem a közönség, hanem saját önös érdekeit tartja szem előtt. A december 11-i rendkívüli vb-ülés óta a helyzet változatlan, a színház kapui továbbra is zárva vannak. Müller Józsefné óva intette a testületet az elhamarkodott döntéstől. Végül kiderült, a testület jogilag nem hívhatja vissza az igazgatót. Így Tóth Csaba elállt javaslatától.

R. G.: *A „Nagy menetelés” elmaradt*
Délmagyarország, december 22.

(Kerényi Imre nyilatkozata) Ha Ruszt József és csapata utcára kerül, akkor mindenképpen hibás döntés született. Mert Ruszt József a magyar színházművészet jelentős személyisége, nevéhez életmű tápad, színházak fényes korszakai. Nem is született megfelelő döntés, ha az az érintett kezében van, ez esetben Nagy László igazgatóéban. Ide független, pártatlan döntőbíró kellene. Annál is inkább, mert ez már nem a szegediek belső ügye.

(bogácsi): *Független döntőbíró a szegedi ügyben!*
Magyar Nemzet, december 22.

A Független Színpad támogatására aláírásgyűjtést kezdeményeztek az egyetemisták. A plakátok (melyeken a *Felmondtak: kellene* - szavak között az igazukért harcoló színészek névsora olvasható) hátoldalára már 907-en írták oda nevüket és címüket.

Megalakult tegnap a Szegedi Színházbarátok Köre. Az alapítólevelet háromszázhuszan írták alá. Kifejtették: Egy vesztes van igazán, a közönség. Szeretnénk a meglévő színészek mellett azokat a tehetséges színészeket is ismét látni, akikben a sikeres és színvonalas előadások garanciáját látjuk.

A Magyar Színházművészeti Szövetség főtitkára, Vámos László levelet írt a szegedi tanácselnök-helyettesnek: „Nagyon kérjük, hogy a színház főrendezőjének kinevezéséről és ezzel összefüggésben Ruszt József személyéről, aki a magyar színházművészet egyik kiemelkedő egyénisége, a Magyar Színházművészeti Szövetség véleményének kikérése nélkül ne döntsenek.”

S. E.: *Igazi vesztes: a közönség*
Délmagyarország, 1990. január 10.

MÉSZÁROS TAMÁS: Van valami, amit nem értek: te, Ruszt József annak érdekében, hogy a Szegedi Nemzeti Színház igazgatója lehess, robbantottál egy helyzetet, majd egyszer csak megváltozik a dolog, s arról kezdenek szólni a cikkek, hogy csak a prózai társulat vezetője akar-nál lenni. Mi a valóság?

RUSZT JÓZSEF: Krízishelyzetben voltam. December 28-án volt két éve, hogy megoperáltak, s csak nagyon lassan gyógyultam. Aztán csalódtam a szegedi színház körülményrendszerében. Es ért az a krízis, hogy a budapesti Nemzeti Színházban vezetésváltás volt, s betegségem után néhány hónappal Csiszár Imre közölte: nem tart igényt a munkámra.

M. T.: Miután a prózai tagozat megszavazta, hogy a főrendezőjük légy, és ezt a tanács nem fogadta el, a társulat több-

sege tulajdonképpen sztrájkhelyzetet hozott létre a színházban. Ez a szakmában nem vet túl jó fényt a szerepedre.

R. J.: En valóban s szándékosan elkövettem egy hibát a bizonyos november 4-i cikkel. De az már nem az én hibám, hogy engem senki nem kérdezett meg, az igazgatóm sem: mi a fene bajom van, hanem újtára indították azt a bizonyos pályázatot. Es nagy hiba volt, hogy a direktor úr nem említette a tisztelt vb-tagoknak: ennek a vb-ülésnek az a tétje, hogy huszonhárom színész felmond, ha a vb ragaszkodik a pályázathoz. Aztán a direktió visszautasította a színészek felajánlását is, hogy a decemberi előadásokat ingyen lejátsszák, hiszen ők nem sztrájkolni akartak, hanem ragaszkodnak korábbi döntésükhöz és véleményükhöz.

M. T.: Miért nem került sor arra, hogy tartalmi kérdésekről beszéljete? Akár ti, ketten, de a többi tagozat vezetője vagy a tanács is?

NAGY LÁSZLÓ: A helyzet másfél év óta bizonytalan. Másfél-két esztendőn keresztül jómagam és a tanács vezetése többször is felajánlotta Jóskának, hogy legyen művészeti vezető. Tehát a pályázat meghirdetése nem a cikk megjelenéséhez kapcsolódik, hanem annak a helyzetnek a tisztázásához, hogy legyen, aki nemcsak de facto, hanem de jure is felvállalja a színházat.

M. T.: És mi volt az akadályja annak, hogy az opera tagozathoz hasonlóan - amely megválaszthatta a maga vezetőjét, Gregor Józsefet - a prózai társulat is megválaszthassa magának Ruszt Józsefet?

N. L.: Ez nem az én illetékességi körömbé tartozik.

M. T.: De bocsáss meg, Gregor József esetében miért nem volt pályázat?

N. L.: Mert az egy adott és kész helyzet volt.

M. T.: Itt is adott és kész helyzet volt, sőt adott és kész személy is.

N. L.: De Ruszt József még egy hónappal ezelőtt is úgy nyilatkozott, hogy nyugdíjba kíván menni.

R. J.: A kulcsmondat szeptemberben hangzott el közöttünk. Elmondtam, hogy unom az egész, elegendő volt az egész-ből, nem tudom tovább csinálni, elmegyek nyugdíjba, mert ezt a színházat csak úgy lehet csinálni, hogy ha hármótokat leváltanak. Ebből jött minden. A többi már tulajdonképpen smink.

A Szeged Megyei Városi Tanács V. B. Művelődési Osztálya pályázatot hirdet a Szegedi Nemzeti Színház prózai tagozat-vezető-főrendezői állására. A kinevezés öt évre szól, a munkakör betöltésének időpontja: 1990. március 1. A pályázatot a hirdetés megjelenését követő harminc napon belül kell benyújtani.

Népszabadság, január 23.

■ A környező országokban végbement politikai változások következtében megnyílik az út a színházak kölcsönös csere-látogatása előtt is. A vendégszereplések sorát a Kolozsvári Állami Magyar Színház fellépése nyitotta meg. Február 21-22-én éjjel 11-kor Kao Hszing-csien *A buszmegálló* című darabját Tompa Gábor rendezésében játszotta (A darabot az újvidéki színház előadásában és Harag György rendezésében ár láthatta a magyar közönség három évvel ezelőtt, a Székény-beli vendégszereplés alkalmából).

■ Február 28-ár', este hat órakor a Cseh-szlovák Kultúra központjában a komáromi Területi Magyar Színház bemutatta Ivan

Bukovčan: *Keringő a pókhálóban* című színművét (ezt a darabot is látta a magyar néző, *Keringő a padláson* címmel a József Attila Színház játszotta néhány évvel ezelőtt).